

Samenvatting: Dynamic Systems Theory and the Complexity of Change (Thelen, 2005)

Door: Jetske Erisman

Grote theorieën over de ontwikkeling van kinderen en volwassenen, van bijvoorbeeld Piaget, Erikson of Freud, worden tegenwoordig door velen afgeschreven als ouderwets. Sommige wetenschappers stellen dat het nuttiger is om juist allemaal kleinere deeltheorieën te hebben, zoals bijvoorbeeld over het leren van taal, Theory of Mind of andere delen van de menselijke ontwikkeling. Esther Thelen beargumenteert in dit artikel dat het hebben van een overkoepelende theorie juist overzicht geeft en stelt een nieuwe theorie over de ontwikkeling van kinderen voor: dynamische systeemtheorie. Deze theorie stelt dat ontwikkeling dynamisch, tijdsafhankelijk en ontluikend is en richt zich niet op het vinden van een bron van (maladaptief) gedrag, zoals bijvoorbeeld omgeving, genen of motivatie, maar kijkt naar hoe en waarom verandering of ontwikkeling tot stand komt. Thelen beschrijft dat het belangrijk is dat ontwikkelingstheorieën niet alleen focussen op mijlpalen en doelen, maar ook op alle kleine stapjes op weg daar naartoe.

Er zijn twee redenen waarom grote theorieën belangrijk zijn, volgens Thelen: 1) ze bepalen hoe we kinderen en hun ontwikkeling zien, wat gevolgen heeft voor de manier waarop we ze behandelen. Bijvoorbeeld, vroeger werd autisme gezien als een gevolg van afstandelijke moeders, waardoor het behandelplan vaak betekende dat het kind uit huis geplaatst werd. Later werd het gezien als een begrip dat mist in het brein, waardoor behandeling of als nutteloos gezien wordt, of juist bestaat uit het trainen van het missende deel. 2) Een therapeutische interventie is zelf onderdeel van het ontwikkelingsproces, aangezien ontwikkeling altijd gaande is. Daarom ontwikkelde Thelen de volgende theorie:

Dynamische systeemtheorie

Thelen legt haar theorie uit als een metafoor. Ze vergelijkt menselijk gedrag met een beekje in de bergen: net als mensen, zijn beekjes constant in ontwikkeling en beweging. Ze veranderen constant. Mensen en beekjes zijn echter niet alleen maar ongecontroleerd dynamisch: er zijn patronen te zien. In beekjes zien we stroomversnellingen, bochten en poeltjes. Deze zijn niet vooraf bepaald, maar ontstaan door de eigenschappen van het water, het rivierbed, de zwaartekracht, omgevingsfactoren, temperatuur, wind en voorgaande gebeurtenissen, zoals bijvoorbeeld sneeuwval hoog in de bergen of een vallend rotsblok dat in de rivier terecht komt. Dit geldt wederom ook voor mensen: er zijn patronen, zoals het leren van nieuwe vaardigheden, karakters of interesses, maar deze zijn niet vooraf bepaald. Iemands gedrag komt ook voort uit eigenschappen van de personen zelf, hun omgeving en de dingen die de persoon heeft meegemaakt. Tegelijkertijd beïnvloeden het beekje en de mensen hun omgeving: de beek slijt de stenen en het gebied waardoor hij heen gaat en de mens doet hetzelfde met anderen en dingen op zich heen. Als laatste, laat deze metafoor zien dat een gebeurtenis onverwachte gevolgen kan hebben: een steen in diep water veroorzaakt niet meer dan rimpels op het water, terwijl dezelfde steen in ondiep water de gehele loop van het beekje kan veranderen. Voor mensen is dit te vergelijken met de onverwachtheid van de manier waarop een gebeurtenis iemand kan beïnvloeden. Bijvoorbeeld, het opgroeien in een ruige buurt kan voor sommige kinderen zeer schadelijk zijn, terwijl anderen daar geen last van hebben. Gebeurtenissen kunnen dus invloed hebben op de loop van de ontwikkeling. Na zo'n gebeurtenis zullen zowel beek als mens opnieuw patronen vormen.

De metafoor en de dynamische systeemtheorie laten dus zien dat:

- Mens en omgeving elkaar beïnvloeden
- Het verleden de toekomst beïnvloedt
- Er patronen gevormd worden
- Er onverwachte uitkomsten zijn
- Kleine gebeurtenissen grote effecten kunnen hebben, maar ook andersom
- Mensen zijn unieke optellingen van talloze kleine en complexe elementen

Deze theorie komt voort uit chaostheorie, een theoretisch veld dat met name in de natuurwetenschappen al enkele tijd bestaat. Chaostheorie stelt dat chaos op natuurlijke wijze zichzelf ordent en patronen vormt, voorbeelden hiervan zijn wolken, een pan met kokend water of een bacteriekolonie. Dit zijn grotere gehelen die uit allerlei kleine losse elementen bestaan en daarmee uitgroeien tot patronen. Deze theorie laat dus zien dat er onverwachte uitkomsten zullen zijn, maar wijst ook op de complexiteit van alledaagse gebeurtenissen.

Referentie:

Thelen, E. (2005). Dynamic Systems Theory and the Complexity of Change. *Psychoanalytic Dialogues*, 15(2), 255-283. doi:10.1080/10481881509348831